

اتوماسیون داخلی

باسمه تعالی

اقتصاد مقاومتی در سایه وحدت ملی و امنیت ملی

جناب آقای زمانی

معاون محترم استانها و تشکلهای

با سلام و احترام،

خواهشمند است دستور فرمائید نسبت به اطلاع رسانی متن ذیل به کلیه تشکلهای وابسته به اتاق ایران اقدام لازم مبذول و از نتیجه این معاونت را مطلع نمایند.

"طبق اطلاع واصله از معاونت بین الملل اتاق ایران، رایزن بازرگانی کشورمان در سرکنسولگری ج.ا.ایران در اربیل عراق گزارشی تحت عنوان (گزارش تحلیلی بررسی فرصت ها و چالش های اجرای سامانه آسکودا در عراق، اختلافات و پیامدهای اجرای آن در اقلیم کردستان عراق و تاثیر اجرای آن بر تجارت با ج.ا.ایران) جهت استحضار بشرح پیوست ارسال نموده است.

خواهشمند است دستور فرمایید نسبت به اطلاع رسانی موضوع فوق الذکر به اعضای آن تشکل اقدام لازم مبذول نمایند."

سید حامد عسگری
معاون امور بین الملل

[افاد ارزش برون سازمانی است]

سازمان توسعه تجارت ایران
رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران
اربیل - عراق

گزارش تحلیلی: بررسی فرصتها و چالش های اجرای سامانه آسیکودا (ASYCUDA)
در عراق، اختلافات و پیامدهای اجرای آن در اقلیم کردستان و تاثیر اجرای آن بر
تجارت با جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

دولت عراق طی سال‌های اخیر، اصلاح ساختار گمرکی و دیجیتالی‌سازی فرآیندهای تجارت خارجی را به یکی از محورهای اصلی برنامه اصلاحات اقتصادی خود تبدیل کرده است. مهم‌ترین ابزار این سیاست، استقرار سامانه **ASYCUDA (Automated System for Customs Data)** است، سامانه‌ای که توسط کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل (UNCTAD) طراحی شده و هم‌اکنون در بیش از ۱۰۰ کشور جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد.

اجرای این سامانه در عراق تنها یک پروژه فناورانه نیست، بلکه بخشی از برنامه دولت برای افزایش درآمدهای غیرنفتی، مبارزه با فساد، کنترل قاچاق، تسهیل تجارت و یکپارچه‌سازی مدیریت گمرکات کشور محسوب می‌شود. از سوی دیگر، اجرای این سامانه به دلیل ارتباط مستقیم با گذرگاه‌های مرزی اقلیم کردستان، ابعاد سیاسی، حقوقی و مالی قابل توجهی نیز پیدا کرده است.

آسیکودا یک سامانه جامع مدیریت الکترونیکی گمرک است که تمامی فرآیندهای مرتبط با تجارت خارجی را به صورت دیجیتالی مدیریت می‌کند. در نسل جدید این سامانه، امکان استفاده از تحلیل داده، مدیریت ریسک، حسابرسی پس از ترخیص، اظهار قبل از ورود کالا (Pre-arrival Processing) و ارتباط با سامانه‌های سایر دستگاه‌های دولتی نیز فراهم شده است.

وضعیت اجرای سامانه آسیکودا در عراق

دولت عراق اجرای پروژه آسیکودا را با همکاری وزارت دارایی و سازمان UNCTAD آغاز کرده و این پروژه در سه مرحله طراحی شده است.

مهم‌ترین اقدامات انجام‌شده عبارت‌اند از:

- استقرار سامانه در اغلب گمرکات کشور

- اتصال به سامانه پرداخت الکترونیکی
 - راه اندازی اظهارنامه الکترونیکی
 - اتصال به دستگاه های اسکن و باسکول
 - ارتباط با بانک مرکزی، سازمان استاندارد، بنادر، حمل و نقل و سایر دستگاه های مرتبط
 - اجرای مدیریت هوشمند ریسک
 - آغاز فرآیند اظهار پیش از ورود کالا
- بر اساس گزارش وزارت دارایی عراق، بیش از ۲۰ مرکز گمرکی کشور تحت پوشش سامانه قرار گرفته و پروژه وارد مرحله توسعه ارتباطات بین دستگاهی شده است.

اهمیت اجرای آسکودا برای اقتصاد عراق

اجرای این سامانه چند هدف کلیدی را دنبال می کند:

۱- افزایش درآمدهای غیرنفتی

دولت عراق طی سال های اخیر تلاش کرده وابستگی بودجه به نفت را کاهش دهد.

شفاف شدن فرآیند اخذ حقوق گمرکی باعث می شود:

- فرار مالیاتی کاهش یابد.
- ارزش واقعی کالاها ثبت شود.
- امکان دستکاری تعرفه ها از بین برود.
- درآمد گمرکی دولت افزایش پیدا کند.

۲- مبارزه با فساد

بخش قابل توجهی از فساد گمرکی ناشی از دخالت نیروی انسانی، اسناد کاغذی و نبود رهگیری الکترونیکی است.

آسیکودا با:

- ثبت دیجیتال همه عملیات

- ایجاد بارکد

- ثبت سوابق کاربران

- حذف مداخلات دستی

امکان فساد را به میزان قابل توجهی کاهش می‌دهد. مقام‌های گمرکی عراق نیز از کاهش قاچاق و بهبود کنترل پس از استقرار سامانه خبر داده‌اند، هرچند ارزیابی مستقل این آمار همچنان ضروری است.

۳- تسهیل تجارت

یکی از مهم‌ترین شاخص‌های بانک جهانی، مدت زمان ترخیص کالا است.

استقرار سامانه موجب:

- کاهش زمان ترخیص

- کاهش هزینه واردکنندگان

- حذف مراجعات حضوری

- و افزایش سرعت تجارت می‌شود.

۴- کنترل مرزها

سامانه امکان رهگیری کامل کالا از زمان ورود تا خروج از گمرک را فراهم می‌کند و با اتصال به اسکنرها و سامانه‌های نظارتی، شناسایی کالاهای قاچاق و مغایرت‌های احتمالی را تسهیل می‌کند.

فرصت‌های اجرای سامانه آسیکودا برای عراق

۱- افزایش درآمدهای دولت

شفاف شدن واردات موجب افزایش وصول حقوق گمرکی خواهد شد.

۲- کاهش قاچاق

مدیریت ریسک و رهگیری دیجیتال، شناسایی کالاهای غیرقانونی را آسان‌تر می‌کند.

۳- جذب سرمایه‌گذاری

شفاف شدن روبه‌های گمرکی، ریسک فعالیت شرکت‌های خارجی را کاهش داده و فضای کسب‌وکار را بهبود می‌بخشد.

۴- توسعه تجارت منطقه‌ای

اتصال الکترونیکی با کشورهای همسایه می‌تواند زمان ترخیص کالا را کاهش داده و عراق را به کریدوری مهم برای تجارت منطقه‌ای تبدیل کند.

۵- ارتقای جایگاه عراق در شاخص‌های بین‌المللی

اجرای کامل سامانه می‌تواند بر شاخص‌هایی مانند سهولت تجارت فرامرزی و حکمرانی اقتصادی اثر مثبت بگذارد.

تهدیدها و چالش‌های اجرای سامانه آسکودا برای عراق

۱- مقاومت ذی‌نفعان سنتی

دیجیتالی شدن فرآیندها منافع برخی شبکه‌های غیررسمی را محدود می‌کند و با مقاومت نهادی یا سیاسی روبه‌رو شود.

۲- ضعف زیرساخت‌های فناوری

برخی گذرگاه‌های مرزی هنوز از نظر:

- اینترنت
- برق پایدار
- تجهیزات
- امنیت سایبری با محدودیت مواجه هستند.

۳- اختلافات بغداد و اربیل

چنانچه توافق نهایی درباره نحوه اجرای سامانه حاصل نشود، احتمال دارد:

- اختلافات درآمدی تشدید شود.
- تجارت میان اقلیم و سایر استان‌ها با هزینه‌های اضافی مواجه گردد.
- سرمایه‌گذاران با عدم قطعیت بیشتری روبه‌رو شوند.

۴- امنیت سایبری

تمرکز حجم بزرگی از اطلاعات تجاری در یک سامانه ملی، ضرورت سرمایه‌گذاری مستمر در امنیت سایبری و پایداری زیرساخت‌ها را افزایش می‌دهد.

۵- نیاز به آموزش نیروی انسانی

موفقیت سامانه وابسته به آموزش مستمر کارکنان گمرک، شرکت‌های حمل‌ونقل و فعالان اقتصادی است.

سامانه آسیکودا و تعارض منافع

یکی از مهم‌ترین چالش‌های اجرای سامانه آسیکودا را می‌توان از منظر اقتصاد سیاسی، تعارض منافع نهادی دانست. این چالش زمانی شکل می‌گیرد که دولت در پی استقرار یک نظام مدرن، شفاف و نظام‌مند مانند آسیکودا باشد، اما گروه‌های ذی‌نفوذ، احزاب و شبکه‌های غیررسمی، این تحول را تهدیدی برای منافع اقتصادی و سیاسی خود تلقی کنند.

این واقعیت چند نکته اساسی را آشکار می‌کند:

۱- فناوری بدون حاکمیت قانون کارایی محدودی دارد

سامانه‌هایی مانند آسیکودا می‌توانند بسیاری از منافذ فساد را مسدود کنند، اما قادر نیستند مسیرهایی را که خارج از چارچوب قانون و تحت نفوذ گروه‌های سیاسی یا مسلح قرار دارند، کنترل کنند. به بیان دیگر، اگر یک حزب یا گروه ذی‌نفوذ بر یک گذرگاه غیررسمی یا مسیر قاچاق تسلط داشته باشد و بتواند کالاها را بدون نظارت وارد کشور کند، حتی پیشرفته‌ترین سامانه‌های گمرکی جهان نیز اثربخشی خود را از دست خواهند داد.

۲- انتقال فساد از سطح اداری به سطح سیاسی

یکی از اهداف آسیکودا حذف فسادهای خرد اداری، مانند دریافت رشوه توسط برخی کارکنان گمرک، است. اما در صورتی که شبکه‌های نفوذ سیاسی همچنان فعال باشند، فساد تنها از سطح اداری به سطح سیاسی منتقل خواهد شد.

در چنین شرایطی، ممکن است توافقات غیررسمی و پشت‌پرده‌ای شکل گیرد تا برخی شرکت‌ها یا بازرگانان وابسته به گروه‌های سیاسی از پرداخت حقوق گمرکی معاف شوند یا از مسیرهای ویژه برای واردات کالا استفاده کنند.

۳- خطر افزایش فشار بر بازرگانان کوچک

اگر اجرای قانون برای همه فعالان اقتصادی یکسان نباشد، سامانه آسیکودا بیش از همه بر بازرگانان کوچک و مستقل فشار وارد خواهد کرد، زیرا آنان ناچارند تمامی مقررات را رعایت کنند، در حالی که برخی فعالان بزرگ وابسته به مراکز قدرت ممکن است از مسیرهای غیررسمی استفاده کنند.

ادامه چنین وضعیتی می‌تواند رقابت سالم را از بین ببرد، به شکل‌گیری انحصار در بازار بینجامد و کنترل بخش قابل توجهی از تجارت را در اختیار تعداد محدودی از بازیگران اقتصادی قرار دهد.

جایگاه سامانه آسیکودا در روابط بغداد و اربیل

اجرای آسیکودا در اقلیم کردستان صرفاً یک پروژه فنی نیست، بلکه یکی از مهم‌ترین موضوعات اختلاف میان بغداد و اربیل محسوب می‌شود.

از نگاه بغداد:

- تمامی درآمدهای گمرکی باید قابل مشاهده باشد.
- تعرفه‌ها باید یکسان شوند.
- اطلاعات همه گذرگاه‌ها در اختیار دولت فدرال قرار گیرد.
- درآمدهای غیرنفتی قابل راستی‌آزمایی باشند.

از نگاه اقلیم کردستان:

- حفظ اختیارات اجرایی در اداره گذرگاه‌ها اهمیت دارد.
- نگرانی‌هایی درباره کاهش استقلال اداری و مالی وجود دارد.
- نحوه اشتراک‌گذاری داده‌ها و مدیریت سامانه باید در قالب توافق دوجانبه مشخص شود.

دلایل مقاومت اقلیم کردستان در برابر اجرای سامانه آسیکودا

۱- یکپارچه‌سازی مدیریت گذرگاه‌های مرزی

دولت بغداد درصدد است سامانه آسیکودا را در تمامی گذرگاه‌های مرزی به اجرا بگذارد. در صورت تحقق این هدف، تفاوت در تعرفه‌ها و رویه‌های گمرکی میان گذرگاه‌ها از بین خواهد رفت. در گذشته، بسیاری از بازرگانان گذرگاهی را انتخاب می‌کردند که تعرفه پایین‌تر یا تشریفات ساده‌تری داشت، اما اجرای آسیکودا این مزیت رقابتی را از میان برده و نظام واحدی را بر همه گذرگاه‌ها حاکم می‌کند.

۲- اختلاف بر سر اختیارات و درآمدهای گمرکی

اجرای سامانه آسیکودا به این معناست که دولت فدرال از طریق سرورهای مرکزی، به‌صورت لحظه‌ای از حجم کالاهای واردشده و میزان درآمدهای گمرکی هر گذرگاه مطلع خواهد شد. این موضوع فشار بیشتری بر اقلیم وارد می‌کند تا درآمدهای گمرکی را به‌صورت شفاف به بغداد اعلام کرده یا آنها را در چارچوب توافقات مالی و بودجه‌ای میان دو طرف محاسبه و تسویه کند.

عوامل مؤثر در پذیرش اجرای سامانه آسیکودا از سوی مقامات اقلیم کردستان

۱- نگرانی از اختلال در تجارت

با توجه به خودداری اقلیم کردستان از اجرای سامانه ، دولت فدرال نیز به استناد نبود آسیکودا، در ایستگاه‌های کنترل گمرکی میان اقلیم کردستان و سایر استان‌های عراق (مانند ایستگاه میان کرکوک و اربیل) از ارسال تولیدات داخلی اقلیم به منطق جنوبی و مرکزی عراق ممانعت به عمل آورده و با ایجاد فشار مضاعف، از کالاهای وارداتی از مرزهای اقلیم مجدداً حقوق و عوارض گمرکی دریافت نموده، بنابراین تجارت در اقلیم کردستان در مقطعی با مشکلات جدی روبه‌رو شده است.

۲- تخصیص دلار دولتی به بازرگانان اقلیم کردستان از سوی بانک مرکزی عراق

۳- دریافت سهم بودجه از دولت مرکزی عراق

۴- کاهش تنش‌های مالی و اداری با بغداد

آثار احتمالی اجرای سامانه آسیکودا بر اقلیم کردستان

در صورت اجرای کامل سامانه در گذرگاه‌های اقلیم:

آثار مثبت

- حذف تدریجی اخذ عوارض مضاعف
- افزایش شفافیت درآمدهای گمرکی
- تسهیل تجارت میان اقلیم و سایر استان‌های عراق
- امکان دسترسی بهتر بازرگانان به خدمات ارزی بانک مرکزی عراق

آثار منفی احتمالی

- کاهش انعطاف‌پذیری اقلیم در سیاست‌های گمرکی
- افزایش نظارت دولت فدرال بر درآمدهای غیرنفتی
- احتمال کاهش بخشی از درآمدهای ناشی از تفاوت رویه‌های اجرایی گذشته
- افزایش حساسیت سیاسی در مدیریت گذرگاه‌های مرزی

آخرین توافقات میان دولت فدرال عراق و دولت اقلیم کردستان

آخرین توافقات میان دولت فدرال عراق و دولت اقلیم کردستان درباره سامانه آسیکودا (ASYCUDA) نشان می‌دهد که دو طرف پس از ماه‌ها اختلاف، در حوزه فنی به توافق رسیده‌اند، اما برخی موضوعات مالی همچنان حل‌نشده باقی مانده است.

مهم‌ترین محورهای این توافقات عبارت‌اند از:

۱- توافق کامل بر سر جنبه‌های فنی سامانه

در نشست مشترک نمایندگان بغداد و اربیل در ۱۸ ژوئن ۲۰۲۶، دو طرف اعلام کردند که درباره تمامی ابعاد فنی اجرای آسیکودا در گذرگاه‌های مرزی اقلیم به توافق رسیده‌اند. این توافق شامل نحوه استقرار سامانه، ثبت الکترونیکی اظهارنامه‌ها، اتصال مراکز گمرکی اقلیم به سامانه ملی عراق و استانداردسازی فرآیندهای گمرکی است.

۲- امضای پروتکل اجرایی مشترک

وزارت دارایی عراق اعلام کرد یک پروتکل مشترک میان دولت فدرال و اقلیم امضا شده که در آن:

- مراحل اجرایی استقرار سامانه مشخص شده است.

- وظایف دستگاه‌های اجرایی تعیین شده است.
 - مجموعه‌ای از توصیه‌ها برای اجرای آسیکودا در گذرگاه‌های اقلیم تدوین شده است .
- قرار است این پروتکل پس از طی مراحل اداری در شورای وزیران اقتصاد عراق به اجرا گذاشته شود .

۳- تشکیل تیم مشترک

بر اساس توافقاتی پیشین که اکنون وارد مرحله اجرا شده‌اند، بغداد و اربیل یک تیم مشترک برای پیاده‌سازی آسیکودا تشکیل داده‌اند. وظایف این تیم عبارت است از:

- یکسان‌سازی رویه‌های گمرکی
- هماهنگی نرم‌افزاری و زیرساختی
- آموزش کاربران
- رفع مشکلات فنی در گذرگاه‌های مرزی

۴- یکسان‌سازی تعرفه‌ها و رویه‌های گمرکی

یکی از مهم‌ترین نتایج توافق، حرکت به سمت نظام واحد تعرفه‌ای در سراسر عراق است. بر این اساس:

- تعرفه‌های گمرکی اقلیم با تعرفه‌های دولت فدرال هماهنگ می‌شود.
- رویه‌های ارزیابی و ارزش‌گذاری کالا یکسان خواهد شد.
- اظهارنامه‌های گمرکی در قالب یک سامانه واحد ثبت می‌شوند .

۵- حذف تدریجی ایستگاه‌های کنترل داخلی

از اهداف اصلی اجرای آسیکودا، حذف ایستگاه‌های کنترل گمرکی میان اقلیم کردستان و سایر استان‌های عراق است. با یکپارچه شدن اطلاعات گمرکی، انتقال کالا در داخل عراق بدون نیاز به کنترل‌های تکراری امکان‌پذیر خواهد شد که می‌تواند هزینه و زمان حمل‌ونقل را کاهش دهد.

۶- ارتباط سامانه با نظام ارزی عراق

مقام‌های گمرکی عراق تأکید کرده‌اند که ثبت اطلاعات واردات در آسیکودا به نظام اظهار پیش از ورود کالا و کنترل انتقال ارز متصل خواهد شد. این اقدام با هدف جلوگیری از خروج ارز بدون پشتوانه واردات واقعی و افزایش شفافیت مالی انجام می‌شود.

ارزیابی توافقات اربیل و بغداد

توافق اخیر را می‌توان مهم‌ترین پیشرفت در موضوع آسیکودا از زمان آغاز مذاکرات بغداد و اربیل دانست. برای نخستین بار، دو طرف درباره چارچوب فنی، ساختار اجرایی و نحوه استقرار سامانه به اجماع رسیده‌اند، موضوعی که زمینه را برای یکپارچه‌سازی نظام گمرکی عراق فراهم می‌کند. با این حال، موفقیت نهایی این پروژه به حل اختلافات درباره مدیریت و توزیع درآمدهای گمرکی، اختیارات اجرایی در گذرگاه‌های مرزی و سازوکار نظارت مالی بستگی دارد. در صورت دستیابی به توافق در این حوزه‌ها، اجرای کامل آسیکودا می‌تواند به حذف موانع تجاری داخلی، افزایش شفافیت، رشد درآمدهای غیرنفتی و تسهیل تجارت خارجی عراق منجر شود.

تأثیر اجرای سامانه آسیکودا در اقلیم کردستان بر تجارت با جمهوری اسلامی ایران

اجرای سامانه ASYCUDA در عراق و گسترش آن به گذرگاه‌های مرزی اقلیم کردستان، یکی از مهم‌ترین تحولاتی است که می‌تواند الگوی تجارت ایران و عراق را در سال‌های آینده تغییر دهد. این تغییر تنها به دیجیتالی شدن تشریفات گمرکی محدود نیست، بلکه بر هزینه تجارت، مسیرهای صادرات، رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی و نحوه فعالیت تجار ایرانی در بازار عراق نیز اثرگذار خواهد بود.

اجرای سامانه آسیکودا در گذرگاه‌های مرزی اقلیم کردستان، صرفاً یک تغییر نرم‌افزاری در نظام گمرکی عراق نیست، بلکه بخشی از پروژه یکپارچه‌سازی گمرکات عراق و افزایش نظارت دولت فدرال بر تجارت خارجی است. از آنجا که حدود ۴۵ درصد صادرات غیرنفتی ایران به عراق از طریق مرزهای اقلیم کردستان یا با عبور از این منطقه انجام می‌شود، اجرای این سامانه می‌تواند آثار قابل توجهی بر تجارت ایران داشته باشد. در ادامه، مهم‌ترین فرصت‌ها و تهدیدهای این تحول بررسی می‌شود.

فرصت‌های اجرای آسیکودا برای جمهوری اسلامی ایران

۱- کاهش هزینه و زمان ترخیص کالا

یکی از مهم‌ترین مزایای آسیکودا، الکترونیکی شدن فرآیندهای گمرکی و حذف بخش زیادی از تشریفات کاغذی است. در صورت اجرای کامل سامانه در مرزهای اقلیم، زمان انجام تشریفات گمرکی کاهش یافته و هزینه‌های ناشی از توقف کامیون‌ها، انبارداری و تأخیر در تحویل کالا کمتر خواهد شد. این موضوع به‌ویژه برای صادرات محصولات کشاورزی، مواد غذایی، مصالح ساختمانی و کالاهای مصرفی ایران اهمیت دارد.

۲- حذف اخذ حقوق گمرکی مضاعف

در سال‌های گذشته یکی از مشکلات صادرکنندگان ایرانی، اخذ مجدد حقوق گمرکی برای کالاهایی بود که پس از ورود از مرزهای اقلیم به سایر استان‌های عراق منتقل می‌شدند. یکپارچه شدن سامانه‌های گمرکی بغداد و اربیل می‌تواند زمینه حذف این رویه را فراهم نماید.

۳- افزایش قابلیت پیش‌بینی تجارت

تجارت خارجی زمانی رونق می‌یابد که فعالان اقتصادی بتوانند زمان ترخیص، میزان تعرفه و هزینه‌های واردات را با اطمینان پیش‌بینی کنند. آسیکودا با استانداردسازی فرآیندها و کاهش تصمیمات سلیقه‌ای، فضای تجاری عراق را برای صادرکنندگان ایرانی شفاف‌تر و قابل پیش‌بینی‌تر خواهد کرد.

۴- تسهیل ترانزیت کالا

در صورت اجرای کامل سامانه و حذف ایستگاه‌های کنترل تکراری میان اقلیم و سایر استان‌های عراق، کالاهای ایرانی می‌توانند سریع‌تر از مرزهای اقلیم به بازارهای موصل، کرکوک و سایر استان‌ها منتقل شوند. این موضوع می‌تواند نقش مرزهای غربی ایران را در زنجیره تأمین بازار عراق تقویت کند.

۵- افزایش شفافیت و امنیت تجارت

ثبت الکترونیکی اطلاعات، رهگیری محموله‌ها و مدیریت هوشمند ریسک، احتمال جعل اسناد، تخلفات گمرکی و اختلافات تجاری را کاهش می‌دهد. این امر به نفع شرکت‌های ایرانی است که به صورت رسمی و مطابق مقررات فعالیت می‌کنند و می‌تواند اعتماد تجار عراقی به همکاری با صادرکنندگان ایرانی را افزایش دهد.

تهدیدها و چالش‌های اجرای آسیکودا در اقلیم کردستان برای جمهوری اسلامی ایران

۱- از بین رفتن مزیت‌های ناشی از تفاوت رویه‌ها و تعرفه‌های گمرکی

از گذشته تا به حال، صادرکنندگان ایرانی از تفاوت رویه‌های گمرکی میان اقلیم کردستان و دولت فدرال عراق و همچنین کمتر بودن تعرفه گمرکی برخی کالاها در مرزهای اقلیم بهره می‌بردند. اجرای آسیکودا و یکسان‌سازی تعرفه‌ها و فرآیندها، این مزیت را از بین خواهد برد و امکان استفاده از مسیرهای کم‌هزینه‌تر یا انعطاف‌پذیرتر را محدود می‌کند.

۲- کاهش تجارت غیررسمی

ثبت الکترونیکی اطلاعات، کنترل دقیق ارزش کالا و مدیریت هوشمند ریسک، امکان کم‌اظهاری، بیش‌اظهاری و سایر رویه‌های غیررسمی را کاهش می‌دهد. هرچند این تحول از منظر شفافیت و حکمرانی اقتصادی مثبت است، اما ممکن است بخشی از جریان تجارت غیررسمی ایران و عراق را تحت تأثیر قرار دهد.

۳- افزایش رقابت در بازار عراق

شفاف‌تر شدن نظام گمرکی عراق، ریسک فعالیت در این بازار را برای شرکت‌های خارجی کاهش می‌دهد. در نتیجه، شرکت‌های ترکیه، چین، عربستان، امارات و اردن با سهولت بیشتری وارد بازار عراق خواهند شد. این امر رقابت را تشدید کرده و حفظ سهم بازار ایران را دشوارتر می‌کند.

۴- افزایش الزامات انطباق

صادرکنندگان ایرانی باید خود را با فرآیندهای دیجیتالی، ثبت الکترونیکی اسناد، استانداردهای ارزش‌گذاری کالا و الزامات جدید گمرکی عراق تطبیق دهند. شرکت‌هایی که از زیرساخت‌های فناوری و نظام مستندسازی مناسب برخوردار نباشند، با هزینه‌های بیشتری برای انطباق مواجه خواهند شد.

۵- افزایش نظارت بر مبادلات مالی و ارزی

از آنجا که آسیکودا با سامانه‌های پرداخت و کنترل ارزی عراق مرتبط خواهد شد، نقل و انتقال مالی و اسناد تجاری با دقت بیشتری رصد می‌شود. این موضوع می‌تواند برای صادرکنندگان ایرانی که از روش‌های غیررسمی دریافت مطالبات استفاده می‌کردند، محدودیت‌هایی ایجاد کند.

۶- احتمال کاهش نقش واسطه‌های تجاری

شفاف شدن فرآیندهای گمرکی و یکپارچه شدن اطلاعات، نیاز به برخی واسطه‌ها و شبکه‌های غیررسمی را کاهش می‌دهد. این تحول اگرچه به نفع تجارت رسمی است، اما ممکن است مدل کسب‌وکار بخشی از فعالان تجاری ایرانی که بر این شبکه‌ها متکی بودند را دستخوش تغییر کند.

ملاحظات

۱- دوره گذار اجرای سامانه می‌تواند موجب اختلال موقت در صادرات شود.

تجربه استقرار سامانه‌های جامع گمرکی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که در ماه‌های نخست بهره‌برداری، احتمال کندی ثبت اظهارنامه‌ها، بروز خطاهای نرم‌افزاری، ناآشنایی کاربران و افزایش زمان ترخیص وجود دارد. از این رو، صادرکنندگان ایرانی باید برای یک دوره انتقالی همراه با نوسانات عملیاتی در مرزهای اقلیم آمادگی داشته باشند.

۲- آمادگی صادرکنندگان ایرانی برای تجارت دیجیتال به یک ضرورت تبدیل خواهد شد.

اجرای آسیکودا موجب می‌شود اسناد، اظهارنامه‌ها، ارزش‌گذاری کالا و اطلاعات حمل‌ونقل به‌صورت الکترونیکی و استاندارد ثبت شود. شرکت‌هایی که همچنان بر روش‌های سنتی و مستندسازی غیرمنظم متکی هستند، با افزایش هزینه‌های انطباق و احتمال تأخیر در ترخیص کالا مواجه خواهند شد.

۳- مزیت رقابتی ایران باید از مزیت مرزی به مزیت بهره‌وری تغییر یابد.

در گذشته، نزدیکی جغرافیایی و تفاوت رویه‌های گمرکی میان اقلیم و بغداد بخشی از مزیت صادرات ایران را تشکیل می‌داد. با یکپارچه شدن نظام گمرکی عراق، این مزیت به تدریج کاهش یافته و رقابت‌پذیری کالاهای ایرانی بیش از گذشته به کیفیت، قیمت، سرعت تحویل، خدمات پس از فروش و توان مدیریت زنجیره تأمین وابسته خواهد شد.

۴- ضرورت تقویت همکاری فنی میان گمرکات ایران و عراق

در صورت حرکت عراق به سمت یکپارچه‌سازی کامل اطلاعات گمرکی، توسعه تبادل الکترونیکی اطلاعات میان گمرک ایران و سامانه آسیکودا عراق اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. هماهنگی در حوزه ارزش‌گذاری کالا، تبادل اطلاعات اظهارنامه‌ها، مدیریت ریسک و شناسایی فعالان مجاز اقتصادی می‌تواند زمان ترخیص را کاهش داده و از بروز اختلافات گمرکی جلوگیری کند.

۵- احتمال تغییر مسیر بخشی از صادرات ایران وجود دارد.

اگر اجرای آسیکودا موجب تسریع ترخیص کالا و حذف کنترل‌های مضاعف میان اقلیم و سایر استان‌های عراق شود، مرزهای اقلیم می‌توانند جایگاه خود را به‌عنوان یکی از مسیرهای اصلی دسترسی به بازار سراسر عراق تقویت کنند. در مقابل، چنانچه اجرای سامانه با محدودیت‌های اجرایی یا اختلافات سیاسی میان بغداد و اربیل همراه باشد، ممکن است بخشی از تجارت به سمت گذرگاه‌های تحت مدیریت مستقیم دولت فدرال هدایت شود.

۶- اختلافات سیاسی بغداد و اربیل همچنان یک متغیر تعیین‌کننده است.

اگرچه دو طرف درباره ابعاد فنی سامانه به توافق رسیده‌اند، اما اختلاف بر سر مدیریت درآمدهای گمرکی و اختیارات اجرایی گذرگاه‌ها همچنان پابرجاست. هرگونه توقف یا تأخیر در اجرای توافقات می‌تواند بر روند صادرات

ایران از مرزهای اقلیم اثرگذار باشد، بنابراین صادرکنندگان باید تحولات سیاسی و حقوقی مرتبط با این پرونده را به‌طور مستمر رصد کنند.

۷_ افزایش شفافیت، ریسک تجاری را کاهش می‌دهد اما هزینه انطباق را افزایش خواهد داد.

ثبت کامل اطلاعات تجاری، رهگیری الکترونیکی کالا و کنترل هوشمند ارزش‌گذاری، فضای تجارت را شفاف‌تر و قابل پیش‌بینی‌تر می‌کند، اما در مقابل، صادرکنندگان را ملزم به رعایت دقیق‌تر استانداردهای گمرکی، مالی و اسنادی خواهد کرد. در نتیجه، هزینه‌های اولیه انطباق افزایش می‌یابد، ولی در بلندمدت ریسک‌های ناشی از اختلافات گمرکی و رویه‌های سلیقه‌ای کاهش خواهد یافت.

۸_ ضرورت توسعه زیرساخت‌های مرزی ایران

بهره‌گیری از مزایای آسیکودا تنها به عملکرد طرف عراقی وابسته نیست. در صورتی که زیرساخت‌های مرزهای ایران از جمله سامانه‌های گمرکی، تجهیزات کنترلی، پارکینگ‌های مرزی، پایانه‌های بار و خدمات لجستیکی همگام با تحول دیجیتال عراق ارتقا نیابد، بخشی از مزایای ناشی از اجرای این سامانه برای صادرات ایران از بین خواهد رفت.

۹_ ضرورت حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط صادراتی

شرکت‌های بزرگ معمولاً توان بیشتری برای تطبیق با الزامات سامانه‌های الکترونیکی دارند، اما بنگاه‌های کوچک و متوسط ممکن است در زمینه آموزش، مستندسازی، فناوری اطلاعات و تأمین هزینه‌های انطباق با چالش مواجه شوند. طراحی برنامه‌های آموزشی و ارائه خدمات مشاوره‌ای به این گروه از صادرکنندگان می‌تواند از کاهش سهم آنان در بازار عراق جلوگیری کند.